

Авто-айлакерлік: жолдағы алаяқтар қалай жұмыс істейді және сақтандыру неге сіздің қорғаныңыз бола алады

Кейде әдеттегі сапар жүргізуші алаяқтардың құрбаны болған кезде жағымсыз жағдайға айналуы мүмкін. Мұндай схемалар авто-айлакерлік деп аталады. Олардың мақсаты – адамды ақша төлеуге, ЖКО-да біреудің кінәсін өзін қабылдауға немесе заңсыз сақтандыру төлемін алуға мәжбүрлеу.

Заманауи авто-айлакерлік барған сайын дамуда. Алаяқтар психологиялық қысымды қолданады, жүргізушінің сасқалатауына және олардың өз құқықтарын білмеуіне сенімді болады. Сондықтан әрбір автокөлік жүргізушісі үшін мұндай схемалардың қалай жұмыс істейтінін және сақтандыру мен оқиғадан кейінгі дұрыс әрекеттер қорғау кезінде қандай рөл атқара алатынын түсіну маңызды.

Қандай схемалар өзекті болуы мүмкін?

Кәдімгі ЖКО-дан айырмашылығы, авто-айлакерлік кезінде апат немесе оның мән-жайлары алдын ала жоспарланады. Алаяқтардың басты міндеті – жүргізушіні оқиғаға кінәлі екеніне сендіру және одан ақшаны дереу төлеуге немесе өз пайдасына құжаттарды рәсімдеуге қол жеткізу.

Көбінесе қылмыскерлердің сенімді әрекет ететіні соншалық, әсіресе егер ол адам жақында жүргізуші куәлігін алған болса немесе төтенше жағдайға тап болса, өзінің дұрыстығына күмәндана бастайды.

Түсіну маңызды: авто-айлакерлік автомобильдердің нақты соқтығысуымен де, онсыз да болуы мүмкін. Алаяқтық тәсілдері үнемі өзгеріп отырса да, авто-айлакерліктердің көпшілігі бірнеше жалпы сценарийге негізделген.

Схемалардың бірі жолдағы кедергіге байланысты. Алаяқтардың көлігі жәбірленушімен қатар қозғалыста болады. Белгілі бір сәтте қаскүнемдер жүргізуші қауіпті маневр жасап, соқтығысуды тудырған сияқты жағдай жасайды.

Мысалы, бір автомобиль көріністі көлегейлейді, екіншісі күтпеген жерден жылдамдатады немесе басқа жолға өткісі келеді, содан кейін жанасу пайда болады. Содан кейін алаяқтар қозғалыстың басқа мүшесін «полициясыз және сақтандырусыз» мәселені дереу шешуді талап етіп, сенімді түрде кінәлай бастайды.

Көбінесе бұл стресс тудырады деген есеппен жасалады. Жүргізушіге «кішігірім жөндеу үшін» қолма-қол ақша төлеу ұсынылады, бұл тезірек және арзан болады деп сендіреді. Алаяқтар жөндеу сомасы шамалы, ал болашақта сақтандыру әлдеқайда қымбатқа түседі деп шағымданады.

Шын мәнінде, көбінесе зардап шеккен көліктің зақымдануы болды және есептеу дәл осы жерде және қазір аз мөлшерде алуға кетеді.

Тағы бір кең таралған схема сауда орталықтарының, тұрғын үй кешендерінің немесе кеңселердің жанындағы автотұрақтарға қатысты. Жүргізуші тұраққа қойылғаннан кейін, адамдар оған жақындап, көрші көлікке зақым келтірді деп мәлімдейді. Кейде зақым бар, бірақ алдыңғы схемадағыдай, олар жәбірленуші келгенге дейін пайда болды.

Қаскүнемдер адамды полиция қызметкерлерін шақырмай немесе сақтандыру компаниясына жүгінбей-ақ сол жерде есеп айырысуға көндіре бастайды.

Үшінші схемада алдағы көлікте келе жатқан алаяқтар ешбір себепсіз, ескертусіз бірден тежегішті басады.

Арта келе жатқан жүргізуші тежегішті басуға үлгермей қалып, алдыңғы көлікке соғылып қалады, себебі мұндай әрекетті алдын ала болжау мүмкін емес. Осыдан кейін, әдетте, артта келе жатқан жүргізуші кінәлі деп танылады, себебі ол қауіпсіз қашықтықты сақтауға міндетті. Сондықтан, алаяқтар көбінесе қаладағы көлік көп жүретін жолды таңдайды, ол жолда апаттың орын алу ықтималдығы жоғары болып табылады.

Кейде схемаға бірнеше адам қатысады. Жол-көлік оқиғасынан кейін күтпеген жерден куәгерлер пайда болады, олар алаяқтардың нұсқасын сенімді түрде растайды. Шын мәнінде, олар алдын ала сөз байласып, бірге әрекет етеді.

Мұндай психологиялық қысым жүргізушіні ережелерді бұзбаған кезде де кінәсін мойындауға мәжбүр етуі мүмкін.

Жол-көлік оқиғасы кездейсоқ болса да, алаяқтар жағдайды өз пайдасына пайдалана алады.

Алаяқтар жүргізушіні асықтырады, полиция шақырмауға сендіреді, «бәрін бес минутта шешуге» уәде береді, ЖКО рәсімдеу үшін күні бойы жүріп қаласыз, ал сақтандыру компаниясы ештеңе төлемейді деп сендіреді.

Бұл ретте, жәбірленушінің басты қателігі жол-көлік оқиғасын ресімдеуден бас тартуы болып табылады.

Мұны қаскүнемдер өз пайдасына айналдырады.

Олар сенімді сөйлейді, агрессивті әрекет етеді, заңның жоқ нормаларына сілтеме жасап, бірнеше ЖКО куәгері болғанын алға тартып, ең оңай жолы «өзара келісу» екенін үнемі қайталап, жәбірленушіні сендіреді.

Тәуекелдің тағы бір факторы – аварияларды ресімдеу тәртібін және сақтандыру жұмысының қағидаттарын білмеу. Егер жүргізуші қандай төлемдер төленетінін, кінәліні кім анықтайтынын және залал қалай бағаланатынын түсінбесе, оған алаяқтардың қысымына қарсы тұру әлдеқайда қиындық туғызады, яғни солардың айтқанын істейді.

Сондықтан, ең дұрысы көлікке отырмас бұрын өз құқықтарыңыз бен міндеттеріңізді түсінгеніңіз жөн.

Авто-айлакерлік қаупін қалай азайтуға болады

Алаяқтармен кездесу ықтималдығын толығымен жою мүмкін емес, бірақ тәуекелді айтарлықтай азайтуға болады.

Ең алдымен, жол қозғалысы ережелерін сақтау және **қауіпсіз қашықтықты** сақтау қажет. Қашықтықты сақтамауды алаяқтар бірден тежегішті басу арқылы авария жасап, өз пайдасына айналдырады.

Бейнетіркеу орнату да маңызды. Жазба даулы жағдайды талдауда ең күшті дәлелдердің бірі болуы мүмкін және оқиғаның нақты жағдайларын қалпына келтіруге көмектеседі.

Егер ЖКО орын алса, басқа қатысушылардың қысымымен асығыс шешім қабылдауға болмайды. Қолма-қол ақша беру немесе ресімдеуден бас тарту туралы кез келген ұсыныстар **күмән туғызуы керек**.

Сондай-ақ, мазмұны күмән тудыратын құжаттарға қол қоюға немесе барлық жағдайлар анықталғанға дейін өзіңізді кінәлі санауға болмайды.

Егер екінші тараптың іс-қимылы күмәнді болып көрінсе, дереу полиция қызметкерлерін шақырып, оқиғаны белгіленген тәртіппен ресімдеген дұрыс.

Тіпті ең тәжірибелі жүргізушінің өзі ЖКО ұшырау немесе алаяқтардың құрбаны болу қаупін толықтай жоққа шығара алмайды. Сондықтан міндетті автосақтандыру тек заң талабы ретінде ғана емес, сонымен қатар жол қозғалысына қатысушыларды қорғаудың қаржылық тетігі ретінде де қолданылады.

Алайда әртүрлі сақтандыру өнімдерінің әртүрлі міндеттерді шешуге арналғанын түсіну маңызды.

АҚЖМ – жауапкершілікті міндетті қорғау

Қазақстанда әрбір автокөлік иесі көлік құралдары иелерінің азаматтық-құқықтық жауапкершілігін міндетті сақтандыру (АҚЖМ) шартына отыруға міндетті.

АҚЖМ-ның негізгі міндеті – егер жүргізуші ЖКО кінәлі деп танылса, оның басқа жол қозғалысына қатысушыларға келтірген залалын өтеу.

Мысалы, егер жүргізуші абайсызда басқа біреудің автокөлігіне зақым келтірсе, сақтандыру компаниясы шарт талаптары сақталған жағдайда заңнамада белгіленген лимиттер шегінде зардап шеккен тарапқа төлем жасайды.

Бұл ретте АҚЖМ апатқа кінәлі жүргізушінің автокөлігін жөндеу шығындарын өтемейтінін есте сақтау маңызды. Бұл үшін ерікті сақтандыру түрлері қарастырылған.

Егер сөз авто-айлакерлік туралы болса, қолданыстағы сақтандыру полисінің болуы залалды өтеу мәселесі «оқиға орнында» екі жүргізуші арасында емес, сақтандыру компаниясының қатысуымен қарастырылатынын білдіреді. Бұл алаяқтардың адамды ақшаны бірден қолма-қол беруге көндіру ықтималдығын айтарлықтай төмендетеді.

Сондықтан кез келген ЖКО кезіндегі бірінші ереже - дереу төлеу талабына келіспеу және қысым астында шешім қабылдамау.

КАСКО – өз автокөлігін қорғау

Егер АҚЖМ жүргізушінің басқа адамдар алдындағы жауапкершілігін қорғаса, онда ерікті КАСКО сақтандыруы автокөліктің өзін қорғауға арналған.

КАСКО шартының талаптарына байланысты ол ЖКО, үшінші тұлғалардың құқыққа қайшы әрекеттері, табиғи апаттар, өрт, заттардың құлауы, автокөліктің ұрлануы және басқа да сақтандыру жағдайлары нәтижесінде келтірілген залалды өтеуді қамтуы мүмкін.

Авто-айлакерлік жағдайларында КАСКО-ның болуы автокөлік иесінің қаржылық тәуекелдерін айтарлықтай төмендетуі мүмкін. Егер талқылау созылып кетсе де, машина иесінің шарт талаптарына сәйкес өзінің сақтандыру компаниясына жүгіну мүмкіндігі бар.

Бұл ретте сақтандыру шарттарын мұқият зерделеу қажет. Өртүрлі сақтандыру компаниялары сақтандыру жағдайларының тізбесімен, франшизамен, залалдарды реттеу тәртібімен және басқа да шарттармен ерекшеленетін әртүрлі бағдарламаларды ұсынады.

Есте сақтау маңызды!

ЖКО-ны ресми ресімдеу екі тарапты да қорғайды. Оқиғаның барлық мән-жайлары құжатталады, қатысушылар белгіленеді, зақымдану сипаты белгіленеді және кінәлі анықталады.

Сондықтан, егер залал мөлшері аз болып көрінсе де, сіз тек апаттың екінші қатысушысының сөздері негізінде шешім қабылдамауыңыз керек.

Егер сіз **авто-айлакерлік** орын алды деп күдіктенсеңіз, басты қағида – сабыр сақтау. Егер күдікті апат болса, мамандар мынадай алгоритмді ұстануға кеңес береді.

- Біріншіден, апаттық дабылды қосыңыз, апаттық тоқтату белгісін қойыңыз және ешкім зардап шекпегеніне көз жеткізіңіз.

- Екіншіден, жол қозғалысы ережелерімен талап етілмесе немесе қауіпсіздікке қауіп төндірмесе, оқиға жағдайлары тіркелгенге дейін көліктерді жылжытпаңыз.

- Үшіншіден, мүмкіндігінше көп фотосуреттер мен бейнежазбалар түсіріңіз. Автокөліктердің орналасуын, жол белгілерін, белгілерді, зақымдануды, тежеу іздерін, жолдың жалпы көрінісін және барлық көлік құралдарының нөмірлерін түсіріп алыңыз.

- Егер автомобильде бейнетіркеуші орнатылған болса, жазбаны міндетті түрде сақтап, оның резервтік көшірмесін жасаңыз.

Одан әрі өзіңіздің сақтандыру компанияңызбен байланысып, оқиға туралы хабарлауыңыз керек. Мамандар іс-әрекеттің одан әрі тәртібін түсіндіреді және қандай құжаттар қажет болатынын айтады.

Егер ЖКО мән-жайлары күмән тудырса немесе басқа қатысушы өзін агрессивті ұстаса, қысым көрсетсе, ақша беруді талап етсе не полицияны шақыруға кедергі келтірсе, бұл туралы Құқық қорғау органдарының қызметкерлеріне хабарлау қажет.

Сондай-ақ, мүмкін болатын куәгерлерге назар аударған жөн. Егер куәгерлер оқиға болған кезде болған болса, олардың байланыс деректерін жазып алған жөн.

Еурохаттама көмектесе алады ма?

Қазіргі таңда Қазақстанда жекелеген жол-көлік оқиғаларын полиция қызметкерлерін шақырмай-ақ, еурохаттама бойынша рәсімдеуге болады.

Бұл шағын апаттардың салдарын жылдамырақ реттеуге мүмкіндік беретін расымен ыңғайлы құрал.

Алайда, еуропротоколды заңнамада көзделген барлық шарттар сақталғанда, оқиғаның мән-жайы бойынша қатысушылар арасында келіспеушілік болмағанда және ешкім алаяқтық әрекеттерден күмәнданбаған жағдайда ғана қолданған жөн.

Егер екінші қатысушы қысым жасаса, құжаттарды тездетіп рәсімдеуді талап етсе, өз уәждерін өзгертсе немесе өзін күдікті ұстаса, жеңілдетілген рәсімдеуден бас тартып, әдеттегі тәртіппен әрекет еткен дұрыс.

Қауіпсіздік пен құқықтық айқындық үнемделген бірнеше сағаттан әлдеқайда маңызды.

Тәжірибе көрсеткендей, қолдан жасалған жол апаттарының көбі схеманың күрделілігіне емес, жүргізушінің абдырап қалуына негізделеді. Сондықтан мынадай бірнеше қарапайым ұсынысты сақтау жеткілікті:

- Әрқашан қолданыстағы сақтандыру полисін рәсімдеңіз және оны уақытылы ұзартып отырыңыз.
- Бейнетіркегішті пайдаланыңыз және оның жұмыс істеп тұрғанын жүйелі түрде тексеріңіз.
- ЖКО болған жерде қолма-қол ақша бермеңіз.

- Құжаттардың мазмұнына сенімді болмасаңыз, оларға қол қоймаңыз.
- Оқиганың басқа қатысушыларына шешім қабылдау кезінде сізді асықтыруға ерік бермеңіз.
- Қандай да бір күмән туындаған жағдайда сақтандыру компаниясына және құқық қорғау органдарына хабарласыңыз.

Авто-айлакерліктер жолдардағы ең көп таралған алаяқтық түрлерінің бірі болып қала береді. Мұны ұйымдастырушылар адамның сезімдеріне – абдырап қалуына, асығыстығына және жағымсыз жағдайды тезірек аяқтауға деген ұмтылысына иек артады.

Сондықтан, ең сенімді қорғаныс – бұл білім, сабырлық және ЖКО-ны рәсімдеудің бекітілген тәртібін сақтау. «Мәселені оқиға орнында шешу» туралы күмәнді ұсыныстарға келісудің, бейтаныс адамдарға ақша берудің немесе мән-жайды толық анықтамай тұрып өз кінәңізді мойындаудың қажеті жоқ.

Қолданыстағы сақтандыру полисі, қырағылық және сақтандыру компаниясына уақытылы хабарласу қаржылық тәуекелдерді айтарлықтай азайтуға және алаяқтардың жағдайды пайдаланып кетуіне жол бермеуге көмектеседі. Жүргізуші өз құқықтары мен ЖКО кезіндегі іс-әрекеттер тәртібін неғұрлым жақсы білсе, оның қолдан жасалған жол апатының құрбаны болу ықтималдығы соғұрлым аз болады.